

כתובת האתר של ישיבת "אשרי האיש" – ההרצאות של הרב יוסף צ. בן-פורת

www.emuna.info

משה רבינו, שורש הנבואה לשעה ולדורות!

התבטלות לגדולי הדור הקודם האפשרות היחידה להתחבר למשה!

פרשת בהעלותך, שנת תשע"ה

בפרשת בהעלותך הקב"ה נענה למשה ומצרף אליו שבעים איש שיעזרו לו בהנהגת עם ישראל (במדבר יא, טז). אותם אנשים, יהיו גם הם נביאים. אולם, כאן עלינו להתבונן בתהליך שבו הם הפכו לנביאים. וכך נאמר בפסוק (יא, טז, יז, כד, כה) :

"וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה אֶסְפֶּה לִּי שִׁבְעִים אִישׁ מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו'. וְנִשְׂאוּ אִתָּךְ בְּמִשְׁאֵל הָעָם וְלֹא תִשָּׂא אִתָּךְ לְבַדְּךָ : וְגו'. וַיֵּאָסֶף שִׁבְעִים אִישׁ מִזִּקְנֵי הָעָם וַיַּעֲמֵד אֹתָם סָבִיבַת הָאֹהֶל : וַיֵּרֶד ה' בָּעָנָן וַיְדַבֵּר אֵלָיו וַיֹּאצֵּל מִן הָרוּחַ אֲשֶׁר עָלָיו וַיִּתֵּן עַל שִׁבְעִים אִישׁ הַזִּקְנִים וְגו'."

ונשאלת השאלה, למה הקב"ה לא נתן להם נבואה ישירה, כמו שנתן למשה. למה היה צריך להעביר מכוח הנבואה של משה אליהם?

מרן רבי מאיר שמחה הכהן זצ"ל (תרג-תרפו 1843-1926), המפורסם ע"ש חיבורו "אור שמח", כתב בספרו "משך חכמה" (במדבר יא, יז) :

"ואצילתי מן הרוח וכו' - דע, בגדר הנבואה מצאנו שהנביא מזדכך לפי כחו, אמנם עדיין אינו מוכן לשפע הנבואה האלקית, רק בדרך חנינה שורה עליו רוח הנבואה וכו'. כמו נתינת מטר על העשב הראוי לקבל המטר וכו'. לכן נבואת משה, שהיה מצד שחומרו היה זך ומאד נעלה, והיה דבוק לבבו וכל חושיו בהשי"ת ומבין כל תעלומות הבריאה, וכפי מה שיכול האדם להשיג מן הבורא, עליו לא נאמר ושמתי רוחי עליך, ונתתי רוחי בך, כי הוא היה בעצם אבי הנביאים, **כי הוא היה מוכן תמיד לדבור הנבואי בלי הפסק, וא"כ נבואתו לא היה שפע מתפשט מלמעלה, רק הוא היה מקבל הנבואה באספקלריא המאירה שהחומר לא היה חוצץ ומפריד בינו לבין קונו**. וזה שאמר (לקמן יב, ח) פה אל פה אדבר בו בלי חציצה ופירוד. ולכן מצאנו במכילתא (בא ס"פ ה) **שכל מי ששימש נביא היה שורה עליו נבואה, והוא כיון שהיה מוכן לנבואה בא עליו** השפע באמצעות הנביא, לא כן במשה, לא היה שום השתוות משאר בני אדם למשה,

ועליו לא באה הנבואה בגדר מתנה וחנינה שיתפשט על הדומה לו. ומשתי סבות האלה לא חלה נבואה על מי שיש לו השתוות לו באמצעותו. לכן אמר כאן השי"ת שיסבב אותם סביבות האהל ויהיו מוכנים לנבואה. וזה שאמר, כי הם זקני העם ושוטרים, **אשר הוכו על דבר ישראל במצרים, ובוזה יהיה להם השתוות מה למעלתך בדבר ישראל, שאתה מסרת נפשך בהריגת מצרי והם הוכו על בניי**, וירדתי, פירוש, כי יהיה הנבואה בערך נמוך לפי מעלת משה, ושמתי עליהם בגדר שימה, לא שיחול עליהם מאליו. וכן כתיב וירד ד' בענן כו', באמצעים המבדילים ובמסכים הרבה, שיהא הנבואה ראויה לחול עליהם. והנה ראה השי"ת מצדו להוריד הנבואה למדרגה נמוכה במעלת משה, ולהם ראה שיתעלו, ובכ"ז היה בגדר שימה".

מתבאר איפוא בדבריו, שכל נביא קיבל את נבואתו באמצעות נביא אחר. רק אחד בלבד קיבל את נבואתו ישירות מהקב"ה וזה היה משה רבנו. כל נביא היה צריך לעבור הכשרה ממושכת עד שהגיע לדרגה שיהיה מוכן לנבואה. כמו ששנינו בברייתא של רבי פנחס בן יאיר (ע"ז כ, ב) ששימשה כבסיס לספר "מסילת ישרים", מהו סולם המדרגות המוביל את האדם עד לדרגת רוח-הקודש. אולם, דרגת הנבואה, היא מעלת דרגת רוח-הקודש. ברם, גם כשהיא הגיעה לאותה דרגה, הרי את מדרגת הנבואה הוא מקבל מהקב"ה כמתנת חנם. וזה הפירוש שהקב"ה נותן את רוחו על הנביא. משה רבינו, אשר גופו הזדכך על דרגת המלאכים, הוא היחיד שקיבל את הנבואה ישירות מן הקב"ה. לכן, הקב"ה אומר למשה, לאסוף את אותם אנשים, שיהיו בסמוך אליו, בכדי להעביר מרוח הנבואה אשר בו אליהם. ברם, חייבת להיות נקודת דמיון מסוימת בין הנותן לבין המקבל. הסיבה שנבחרו דווקא שוטרי העם היא, בכדי שיש להם נקודת דמיון לאישיותו של משה. שכן, בדומה לו, גם הם סבלו עבור העם, כמו שכתב רש"י (יא, טז): "אשר ידעת כי הם וגו' - אותם שאתה מכיר שנתמנו עליהם שוטרים במצרים בעבודת פרך והיו מרחמים עליהם ומוכים על ידם שנא' (שמות ה) ויכו שוטרי בני ישראל עתה יתמנו בגדולתם' כדרך שנצטערו בצרתן".

מכאן רואים אנו שדרגת נבואת משה רבינו, הייתה שונה מאשר נבואת שאר הנביאים. והדברים נאמרים גם בסוף הפרשה, שהקב"ה פונה אל אהרן ומרים, שחשבו שהם נמצאים בדרגתו של אחיהם, ואומר להם (יב, ח-ז): "לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא. פה אל פה אדבר בו ומראה ולא בחידת ותמנת ה' וכו'".

הגאון רבי יצחק אייזיק חבר זצ"ל (תקמט-תריג 1789-1853), אחד, מיוחד מגדולי מפיצי תורת הגר"א, תלמידו של מרן הגר"ח מוואלוז'ין זצ"ל, כתב (שיח יצחק ח"ב, עמ'

מט):

"ששליח הנבחר להיות אמצעי בין ה' לעם קודשו במתן תורה, הוצרך להיות מציאותו גם כן בדבר שאינו טבעי. מופשט מחומר ומזמן וממקום, והיו כל עניניו בדרך ניסי. עיבורו ולידתו, אחר שחזרה אמו לנערותה בדרך נס. אחר כך הושלך ליאור, והיה ראוי להיות נטבע שם על פי מבטי הכוכבים, וכן כל עניניו והנהגתו בעת חייו לא היה נתלה בטבע. שהרי היה בהר מ' יום רצופים, לחם לא אכל ומים לא שתה. רק נהנה מזיו השכינה ומאור התורה וצוף דברי אמרותיו, כאחד מצבא המרום ממש, ואז נסתלק מגדר מקום וזמן ממש וכו'. ועיין מה שכתב רבינו הגדול הגר"א בביאורו לפרשת בראשית, והוא מה שכתוב (שמות יט, ג) "ומשה עלה אל הא-להים", ונקרא גם כן איש הא-להים, והיינו כמו שכתוב במדרש (עיין ד"ר יא, ד) "חציו איש וחציו א-להים", והיינו שאף שהיה מלוכש בגוף חומרי ככל אדם אשר על פני האדמה, אף על פי כן, לא היה גופו משמש בכוחות גופניים, רק ברוחניים, כאחד מצבא המרום, **הרי כאילו גופו היה מורכב וממוצע בין חומרי לרוחני, וכולל רוחני וגשמי ביחד בנושא אחד**. ומזה הטעם נברא משה להיות כבד פה וכבד לשון, נגד נהוג הטבעי, שאדם אשר נבחר להיות שליח, צריך להיות דבורו צח ונעים וכו'. והטעם שלא נתן לו כח דיבור גשמי כאחד האדם, רק דיבורו היה בנס גמור, **דיבור רוחני**, שזהו עצם כח האדם שהוא מדבר, שבזה נבדל נפשו מנפש בהמה להיות לרוח ממללא והיה הבדלו בענין נשגב, **דיבור ה' רוחני מדבר מתוך גרונו, שלא בכח שום אנושי כלל**".

היוצא מדבריו, שכל מציאותו של משה רבינו, למן תהליך עיבורו, ברחמה של אשה זקנה בת מאה ושלושים, הישרדותו ביאור, הצלתו וגידולו על ידי גדול שונאי ישראל, פרעה, היותו בשמים תקופות ארוכות ללא אכילה ושתייה, היותו המנהיג הגדול ביותר בתולדות ההיסטוריה, מבלי כושר דיבור – כל זה מכוון, לצורך היותו כלי להעברת התורה הא-לוהית לעם ישראל. ומאחר והתורה היא כולה רוחנית, נצרך שיהא האדם המקבל ברמה רוחנית גבוהה עד מאוד. זה פשר שמו 'איש הא-לוהים'. וכפי שמתבאר בהמשך הפרשה, מעת מעמד הר-סיני, עלה ונתעלה עוד יותר עד שצווה על ידי הקב"ה לפרוש מן האשה מפני, שהיה עליו להיות, מכאן ולהילך, בדרגת-שיא של רוחניות!

כשמשה ויתר על חיי המשפחה, עורר הדבר תימהון. שהרי, נישואין כדמו"י – שהיא מצוה חשובה מאוד, מאוד, עד שאי אפשר להגזים בערכה. עד כדי כך מגיעה מעלתה, שאפילו כהן גדול, פסול לעבודת הקודש ביום הכיפורים, באם אין לו אשה. ולכן, לא העלו בדעתם גדולי הנביאים – מרים ואהרן – שאמנם, אחיהם משה נצטווה על ידי הקב"ה לפרוש מן האשה. וזאת, מפני שגם הם לא ירדו לעומק

ההבנה, לגובה המדרגה המיוחדת אליה נזקק להגיע, 'אדון הנביאים', בכדי, להיות 'נותן התורה'.

כעת, יובן לנו תהליך מסירת הנבואה לשבעים הזקנים, לפי דברי ה"משך חכמה". הזקנים למרות היותם ראויים לנבואה, אינם יכולים לקבל אותה ישירות מהקב"ה. הם מקבלים מהקב"ה כמתנה, 'כושר לנבואה'. כמו שכתוב ב"מסילת ישרים" (פכ"ו): קדושה תחילה עבודה וסופה מתנה. אולם, את הבפועל של הנבואה הם יכולים לקבל רק מנביא אחר. לכן, הקב"ה מאציל מן הרוח אשר על משה, עליהם. אולם, במקרה דנן, גם זה לא יכול להיעשות באופן ישיר, שהרי דרגת הנבואה של משה הייתה גבוהה מאוד. לכן, לצורך העניין, הקב"ה נותן למשה נבואה ברמה הנמוכה ביותר שאפשרית למשה. **"וירדתי" - פירוש, כי יהיה הנבואה בערך נמוך לפי מעלת משה, ושמתי עליהם בגדר שימה, לא שיחול עליהם מאליו"** (שם). ברם, גם אותה דרגה של נבואה, איננה יכולה לעבור לנביאים מאליה, אלא, הקב"ה מוריד אותה לדרגה יותר נמוכה, ונותן אותה על הזקנים וכך, הם היו מסוגלים לנבא. וכעין זה מצאנו, בספרו של אחד מגדולי האחרונים – רבי פנחס הורוביץ זצ"ל (תצא-תקס"ה 1731-1805), בהקדמתו לספר ההפלאה על מסכת כתובות:

"משה רבינו ע"ה בחכמתו העליונה שהיה יודע רוחו של כל אחד, היה מעמיד את כל איש ואיש, לפי ערך כח שכלו והשגתו, שיכול להתקרב להשי"ת יותר. ואם היו מתקרבים יותר לא היו יכולים לסבול יתרון האור. כמו שכתוב לעיל. והיה חשש פן יפרץ בם ח"ו, ולא עוד, אלא, **שלא היה באפשרי, לכל קטן וקטן מישראל, שיקבל בעצמו. אלא על ידי התקשרות ישראל זה בזה, היה כל אחד מקבל משלפניו, ומשפיע לאיש שלאחריו. והיה משה מקבל הראשון, ואחריו אהרן מחיצה לעצמו, שהוא קיבל על ידי משה. ואחר כך הכהנים על ידי אהרן, ואחר כך שאר ישראל. (דברים לב, ט) "יַעֲקֹב חָבֵל נִחְלָתוֹ" - כחבל הקשור נימא בנימא. כן היו משפיעים זה לזה. וכן נאמר לעתיד, (ישעיה נב, ח) "כִּי עֵץ בְּעֵץ יִרְאוּ וְגו'". על כן הזהירם משה, מאד, כי לא זו בלבד שאם יתקרב יותר לא יוכל לקבל הוא עצמו, אלא, אפילו כל אותן שהם ראויים לקבל על ידי השגתו, כולם יפלו, שלא יוכלו לקבל. כיון, שלא ימצאו על ידי הסדר שסדרן משה. וזהו ונפל ממנו רב רוצה לומר, מאחד שיפול, יפלו רב. שאחד הסמוך לגבול שהוא המקבל הראשון להשפיע לכל אלו שאחריו, מעכב על ידי כולם. והארכנו מזה בפרשת יתרו, **כי הוא שורש גדול בדור אחר דור שעל ידי קבלתו זה מזה מתקשרים נשמתם עד שמקבלים כל אחד חלק תורתו המקובלת בשעת מתן תורה בסיני על ידי השתלשלות הנשמות זה בזה.** ויש בזה תוכחה מגולה לתלמידים המתפרצים ומתגדרים במעט השכל שלהם ובונים במה**

לעצמם ויש מהם כי בחלה בהם מאהבת הגסות רוח עד שיפגעו פיהם להגדיל עצמם נגד גדולי ישראל שבדורות שלפניהם אשר לא יבינו שיחת דבריהם".

הרי לנו, דברים עמוקים ומופלאים, שאפילו במעמד הר-סיני, לא יכלו כולם לקבל ישירות מהקב"ה אלא, אך ורק, דרך משה רבינו, כלומר, דרך נשמת משה רבינו. שהרי כידוע (מכילתא בשלח, מסכת השירה פרשה ט, משנה ג) שנשמת משה רבינו היא נשמה כללית, הכוללת שישים ריבוא נשמות ישראל. לכן, סידר משה רבינו, את כל עם ישראל, שורות שורות מסביב להר, כשכל אדם ניצב, אחרי מי שגבוה ממנו בדרגתו, ולפני מי שנמוך ממנו בדרגתו. וכך, עבר הדיבור הא-לוהי מן הנשמה הגבוהה ביותר, נשמת משה, עד לנשמה הנמוכה ביותר, של אותם שעמדו בשורה האחרונה. אי לכך, סדר האנשים היה מאוד חשוב. מפני, שאם לא היה עומד האדם במקום המתאים לו, הוא יכל לגרום 'לקצ'ר' ו'לנָתֵק' בכל המערכת.

כדי לקרב את העניין אל השכל, ניתן להמשיל זאת לזרם חשמל. מתחנת-הכוח יוצא חשמל במתח גבוה מאוד. [בישראל המתח היוצא מן התחנות הוא של ארבע מאות אלף וולט]. אין שום מכשיר בעולם שיכול לסבול מתח ברמה זו. כל מכשיר שיחובר למתח זה, יותך מיידית! אי לכך, אנו מורידים את המתח מספר פעמים, עד שאנו משתמשים בו בבית. תחילה, הוא יורד ממתח-עילי, למתח-גבוה. לאחר מכן, הוא יורד ממתח-גבוה, למתח נמוך יותר. המתח הנכנס לתוך הדירות בישראל, הוא ברמה של מאתיים ועשרים וולט. עוצמת זרם המתאימה למכשירי החשמל שהם בשימוש בישראל. אולם, יש לנו מכשירים עדינים יותר, כגון: טלפון נייד, מכשיר הקלטה, מחשב נייד וכיוצ"ב, שעבורם אנו משתמשים בטרנספורמטור – שנאי, בכדי להוריד את המתח עד לרמה של שלושה וולט ואולי אף פחות מכך. הווי אומר, שאותם מכשירים מסוגלים לסבול, אך ורק מתח חשמלי, שהוא בעוצמה, של **פחות מאלפית** מן המתח המקורי. כך גם בדרגות הרוחניות – רק אהרן היה יכול לקבל את התורה ישירות ממשה רבינו. וממנו והלאה, הדרגות ירדו וירדו. ומעניינת הפיסקה האחרונה בדבריו של בעל ההפלאה. לא רק 'בקו-רוחב' – בזמן מעמד הר-סיני, היה חשוב העיקרון הנ"ל, אלא, גם 'בקו-אורך', בשלשלת הדורות למן משה רבינו ועד ימינו, התורה עוברת מאיש לאיש. והם נקראים 'מוסרי התורה' שמנה אותם הרמב"ם בהקדמה לספרו משנה תורה. הלוא הם, ארבעים איש שדרכם עברה התורה ממשה רבינו ועד רב אשי שחתם את התלמוד, ומאז רב אשי ועד ימינו, וכך לנצח נצחים, תמשיך התורה ותעבור מאיש לאיש.

יתכן, וניתן להוסיף נופך, על פי דברי הגר"א (משלי ל, ד) שבכל דור ודור, לגדול הדור יש ניצוץ מנשמת משה. גם השל"ה הק' כתב (שבועות, אות ריג), שהסיבה שנקרא "משה רבינו" ולא "רבינו משה", כי משה אפילו לאחר פטירתו הוא רבינו, כי

מתפשט בכל דור ודור. וזה פירוש מה שמצינו לפעמים בגמרא (שבת קא, ב): "משה שפיר קאמרת", כלומר, הניצוץ של משה מתנוצץ מאוד בקרבך, על כן שפיר קאמרת. לכן, הוסיף רבי פנחס הורוביץ זצ"ל, שחי בדור שבו התחילה לצמוח ההשכלה, שאותם אנשים המתיימרים להבין את התורה טוב יותר מגדולי הדור, לא רק לעצמם מזיקים, אלא, גורמים נזקים לכל הסובבים אותם, ויוצרים הרס ואסון לכל האומה. אמנם, אנו שחיים מאתיים שנה אחריו, יודעים בעליל, את גודלהחורבן שהמיטו על כלל ישראל, אותם שהתיימרו להיות 'ארזים' ואפילו לדרגת 'אזובי הקיר' – לא הגיעו. והלוא, כל אחד מבין, שאם אחת האחיות בבית החולים תיטול לידיה את 'שרביט' הפרופסור, רוב החולים ימותו תוך זמן קצר! ואם הטוראי יפקד על אוגדה, האסון יהיה נורא! ורק ביחס לתורה, אשר לא ידע איש ערכה, כל אדם חושב את עצמו למומחה ולפרשן, לבקיא ולבעל סמכות. הלוא הדבר איננו עומד במבחן ההיגיון והדעת הצרופה.

סיכום: כדי לזכות לנבואה חייב אדם להיות גדול בתורה ובנוסף, לתקן

את כל מידותיו על פי הברייתא של רפב"י. מרע"ה היה כליל השלימות וזכה לנבואה בדרגה הגבוהה ביותר שתתכן. כל הנביאים יכולים להתנבא רק מנבואה שעוברת דרכו. לכן על שבעים הזקנים ניתנה נבואה מהרוח אשר עליו. הם היו בדווקא אנשים שהוכו על ידי פרעה, כדי שיהיה להם מכנה משותף עם משה, הגוף של משה היה רוחני, לכן יכל להיזון מאוכל רוחני כמו מלאך. בהר-סיני קבלת התורה היתה של כל אחד מהכוח שמעליו, זולת משה שקיבל בזכות עצמו. בכל דור צריך להתבטל לגדולי הדור הקודם, אז מקבלים התורה מהם ודרכם!